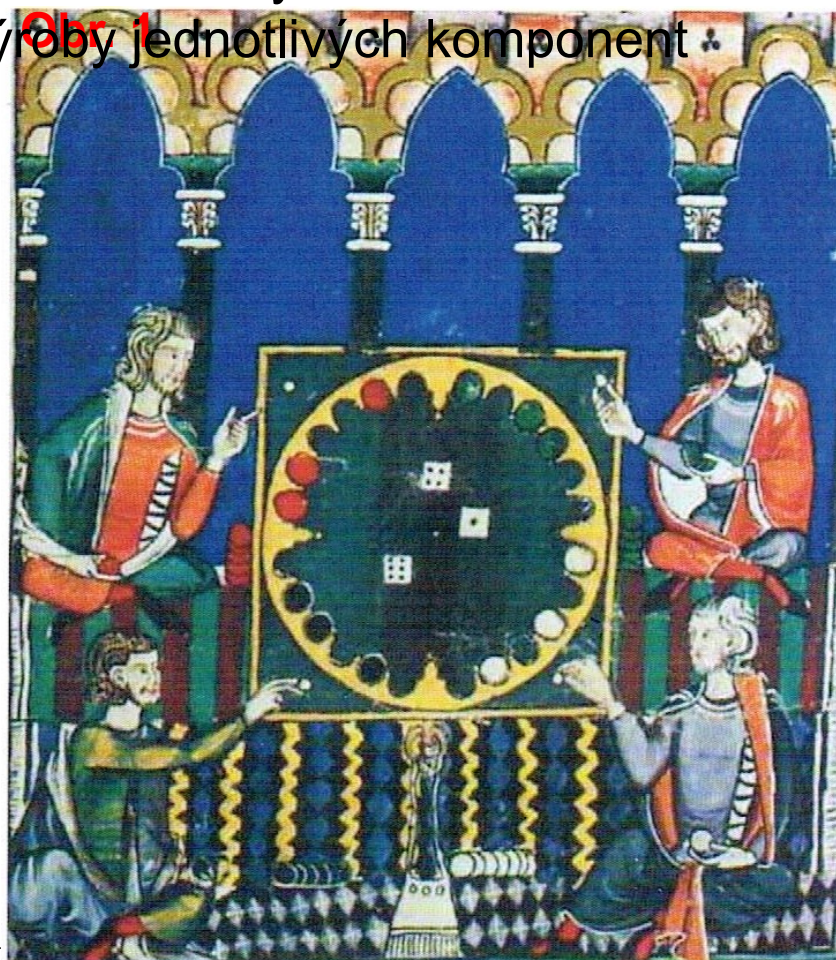

Hry ve Středověku

- Archeologie, písemné prameny, ikonografie
- 1283 král Kastilie Alfons X. nechal sepsat iluminovaný kodex – obsahoval pravidla, iluminace a postup výroby jednotlivých komponent
- Vzhledem k materiálu v archeologických pramenech poměrně vzácné (dřevo)
- ukazatel přítomnosti hry - figurky a hrací kameny

Obr. 2 Hrací kameny k

Druhy her

- **Kostky**
- Stolní hry
  - **Mlým**, ovčinec, **šachy**, dáma, **vrhcáby**
- Karetní hry
- Venkovní hry
  - Kuličky, V touše (Tuschen)
- Hry s koulemi
  - V koule, kuželky
- Míčové hry
  - Paume, Soule

Obr. 3 kachel s vyobrazením hry ovčinec

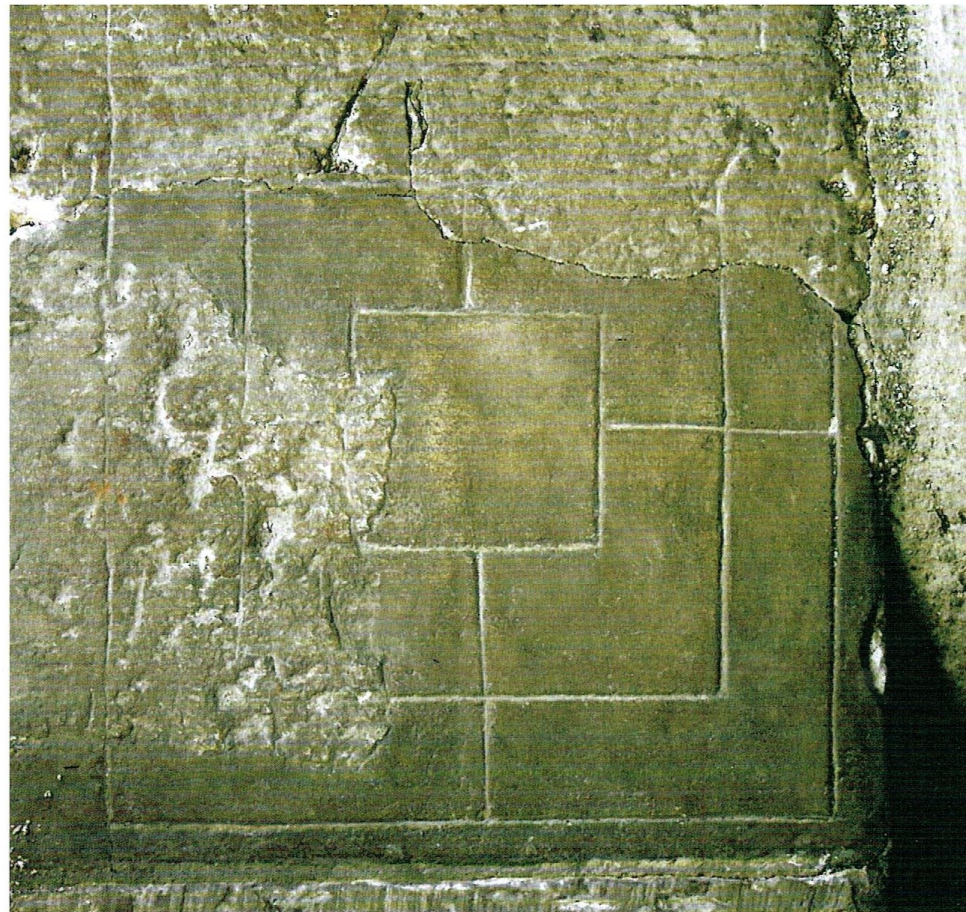
Obr. 4

Obr. 5 vyobrazení hry Paume na způsob dnešního Baseballu

Mlýn

- Nejstarší desková hra; od DB
- Dětská verze hry mlýnek
- Každý hráč má 9 hracích kamenů
- Spíše dětská hra a pro prostý lid
- Často vyryté do kamenného podkladu, nebo dřevěné hrací desky

Obr. 6 Rytina hracího plánu mlýna - Olomouc, parapet Přemyslovského paláce 1. pol 13. stol.

Šachy

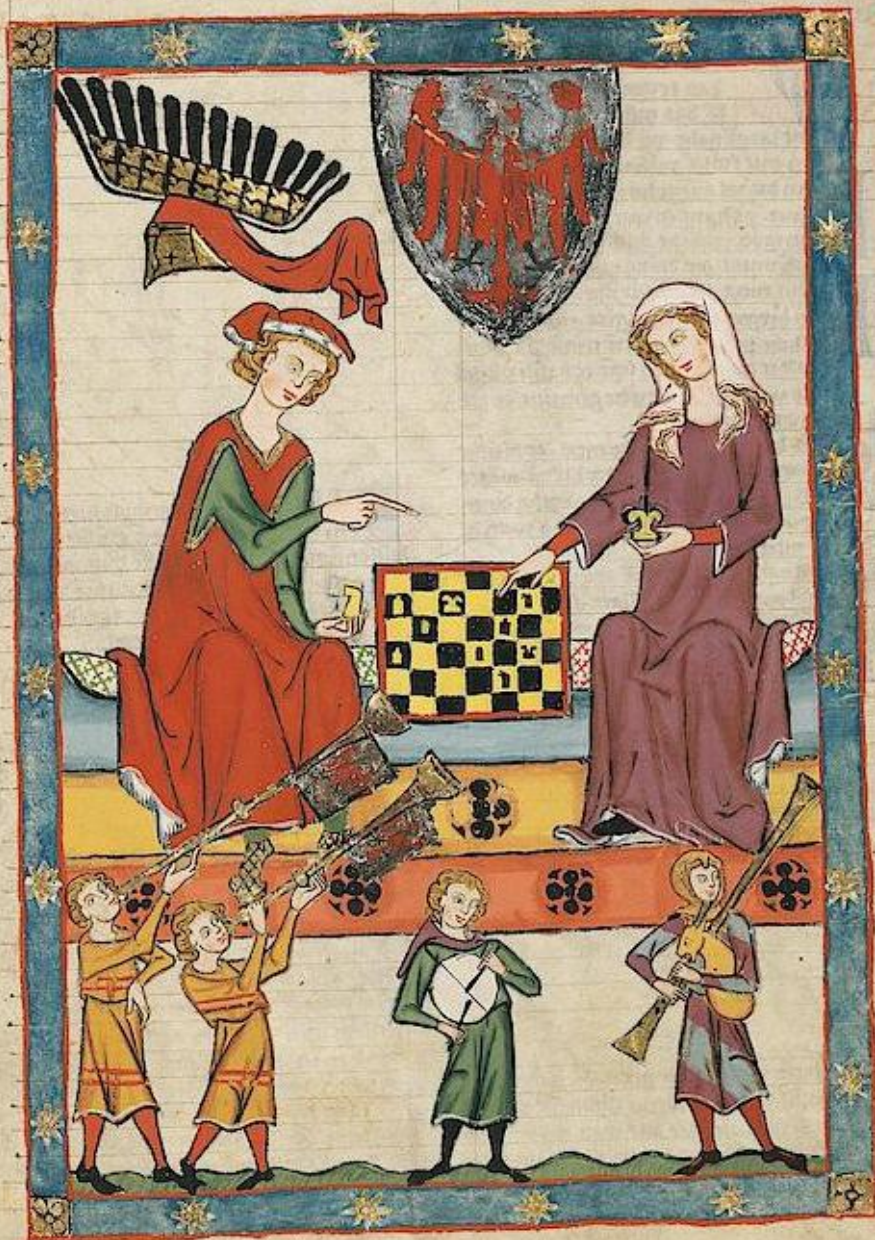
- Z Indie; Šachy v Evropě okolo r. 1000
- hra privilegovaných, jedna z rytířských ctností
- tolerovány mravokárci; později u církve vzbudily nelibost kvůli hazardu->zákazy
- Materiál: dřevo, kost, paroh, slonovina, kovy – stříbro
- Tomáš Štítný ze Štítného ve 14. stol. sepsal Kniežky o šašiech
- 1467 1 šachový turnaj mezi Heidelbergem a

Obr. 7 Šachová figurka koně z mrožího klu ze Skåne

Obr. 8

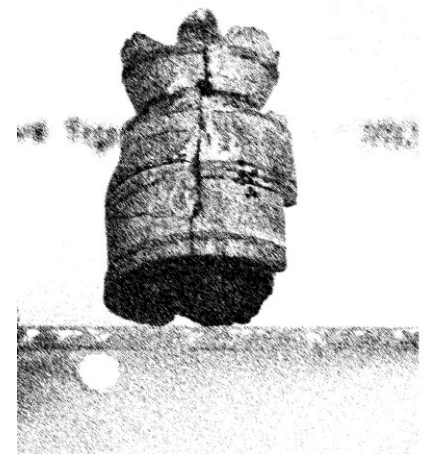

Obr. 9 Šachy, vyobrazení z kodexu Manesse

Obr. 10 dřevěná figurka krále; Brno-Komárov

Obr. 11 dřevěná šachová figurka; Rýmařov, Hrádek

Obr. 12 dřevěná figurka možná dáma; Brno-Komárov

29

Obr. 13 dřevěná figurka možná kůň; Brno-Komárov

Kostky

- Nejrozšířenější hra, nejčastější nálezy
- Na našem území prokazatelně až v 13. stol
- Materiál: kost, paroh, keramika, dřevo, kov
- Tvar: Hvězdicovité, pravoúhlé, „zmetky“
- Hazard -> církevní i světské restriktce a zákazy
- Falešná hra -> „palečkování“
- Kostkáři
- Systém 7-7-7

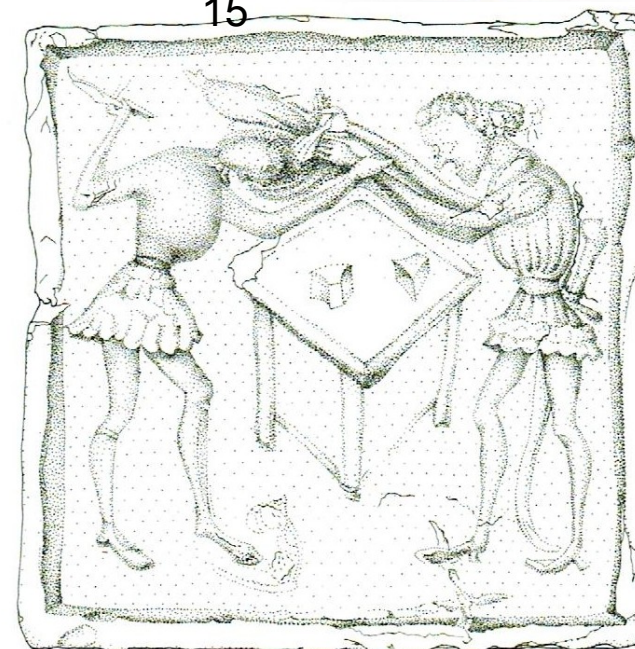
Obr.
14

Obr.
15

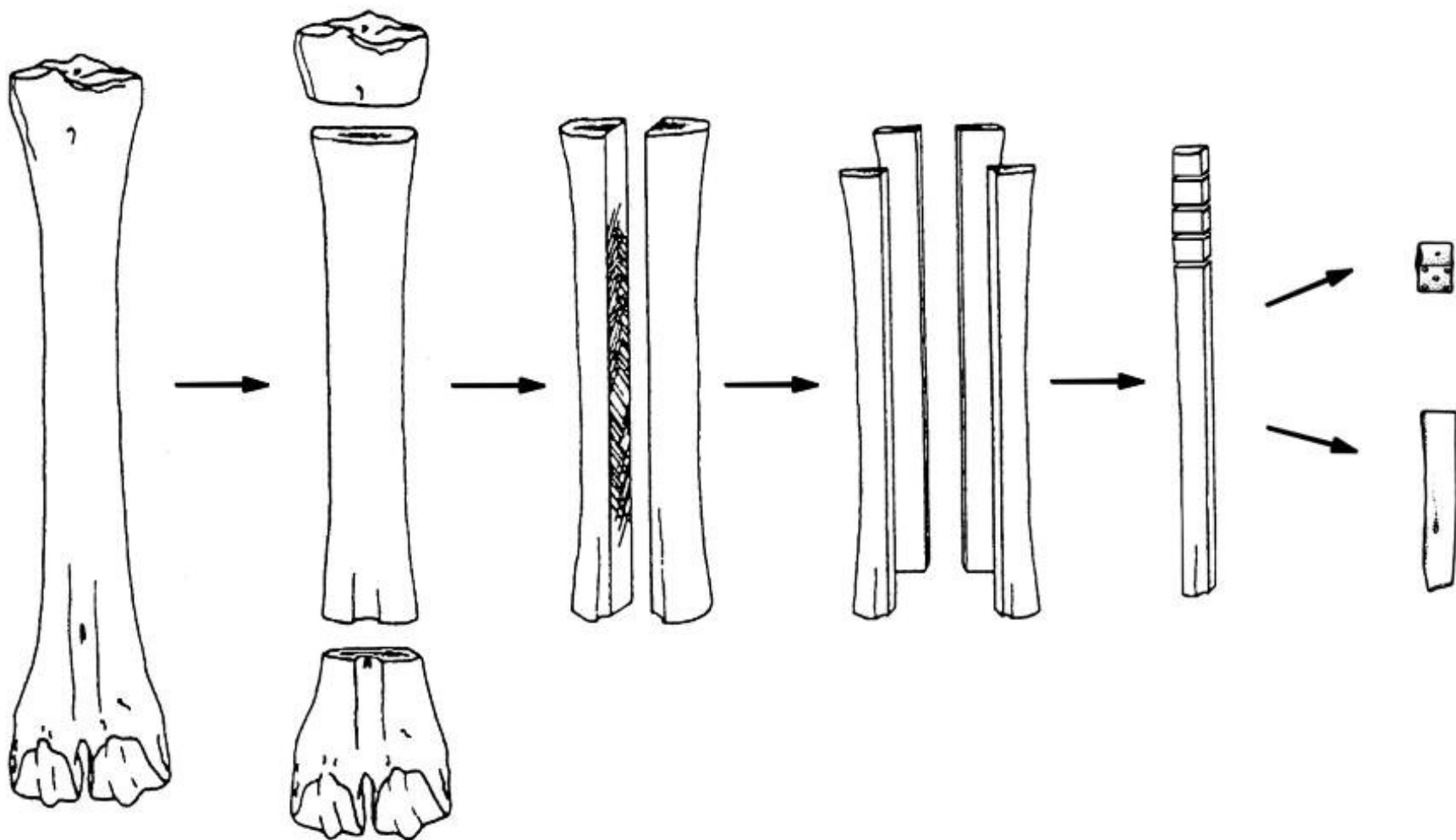

Obr.
16

Obr.
17

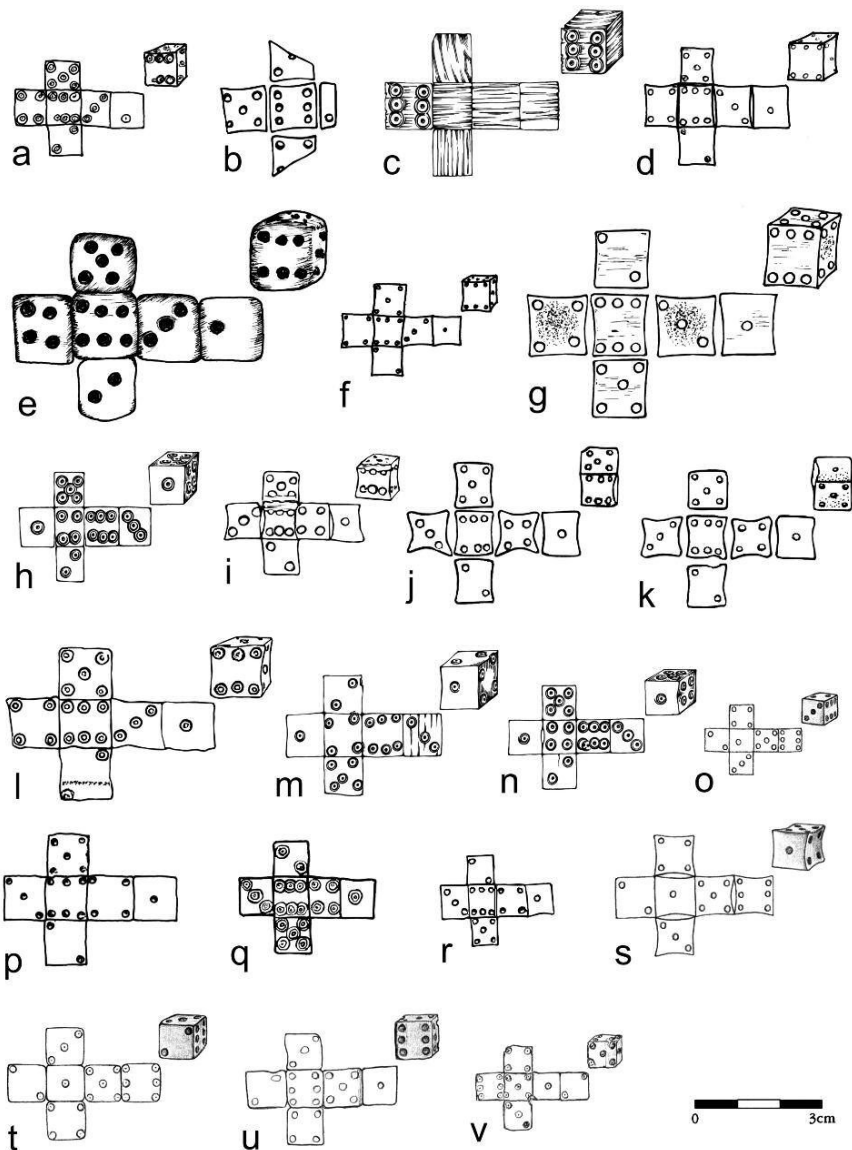
Výroba kostek

Obr. 18 Postup při výrobě kostky

Nálezy kostek

Obr. 19 Kostky nalezené v Praze na Náměstí Republiky

Obr. 20 Hrací kostky z hradu Rokštejn
•Soubor 32 kostek, největší známý soubor

Obr. 21 Keramická kostka
nalezená v Plzni

Vrhcáby

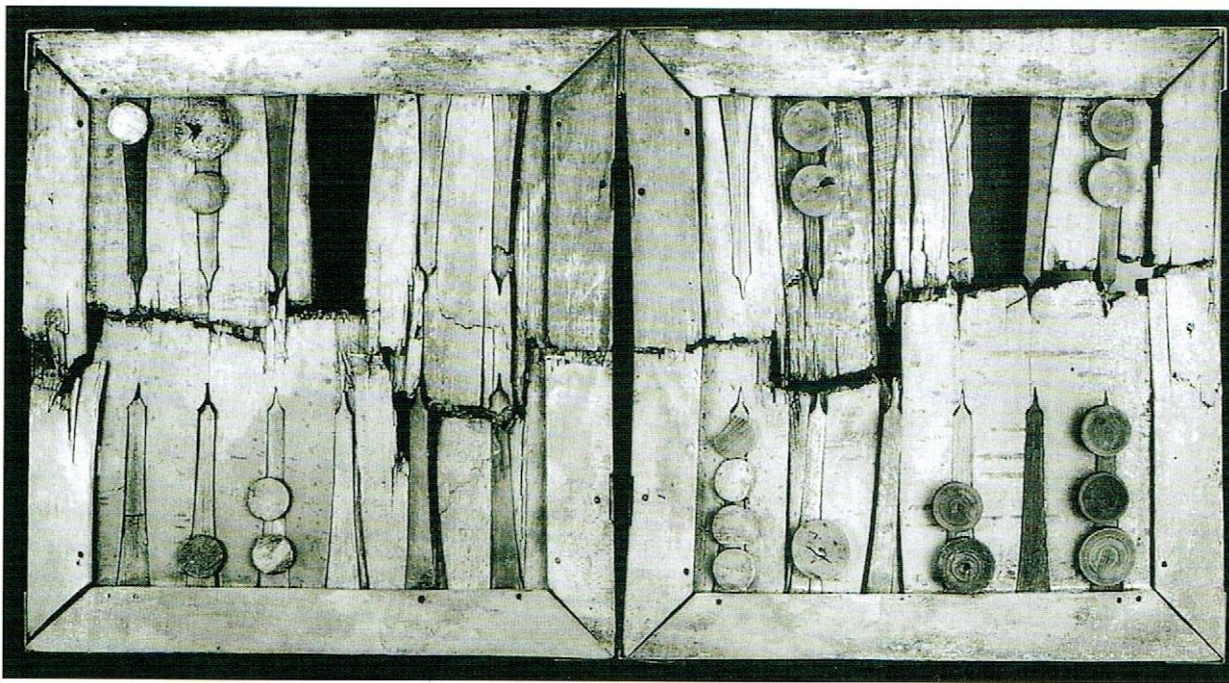
- Stolní hra
- Obdélníková vrhcábnice
- 2-3 kostky; 2x12 hracích kamenů
- Materiál: dřevěné, ale i kamenné, slonovinové, nebo keramické
- Hazardní -> zákazy církevní, restrikce nařízenými Karla IV. a Zikmunda
- Častá ikonografie na reliéfních

Obr. 22 vyobrazení vrhcábů v „Liber depictus“ (14. st.)

Obr. 23 Hra vrhcáby, vyobrazení z kodexu

Obr. 24 vrhcábnice a hrčí kameny nalezené ve Freiburgu

Obr. 25 vyobrazení vrhcábů na malované sklenici českého

Obr. 26 Reliéfní kachel,

Obr. 27

Obr. 28

Děkuji za pozornost!

Písemné prameny

- Hoch, A., (ed.), 2020: Svět středověkých her, Jihlava.
- Dvořáková, R., 2015: Středověké hry a jejich odraz v archeologických pramenech, Plzeň, bakalářská práce, FF Katedra archeologie, Západočeská univerzita v Plzni.
- Mátychová, K., 2011: Dětské hračky ve středověku na Severní Moravě. Bakalářská práce na Katedře dějin umění filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Olomouc.
- Hazlbauer, Z., 1992: Středověká hra vrhcáby ve světle dobových pramenů. *Archaeologia historica* 17, 421 - 445.
- Měchurová, Z., 2010: Středověký svět dětí a her v archeologických pramenech.
- Josef Čechura – Martin Vyšohlíd 2008: Kostěné předměty určené ke hram. Z nálezů na náměstí republiky v Praze, *Archeologie ve Středních Čechách* 12. str.723-743. Praha.

Zdroje ilustrací

- 1. zdroj: Hoch, A., (ed.), 2020: Svět středověkých her, Jihlava, str. 23
- 2. zdroj: Hoch, A., (ed.), 2020: Svět středověkých her, Jihlava, str. 25
- 3. zdroj: Hoch, A., (ed.), 2020: Svět středověkých her, Jihlava, str. 30
- 4. zdroj: Hoch, A., (ed.), 2020: Svět středověkých her, Jihlava, str. 36
- 5. zdroj: Hoch, A., (ed.), 2020: Svět středověkých her, Jihlava, str. 77
- 6. zdroj: Hoch, A., (ed.), 2020: Svět středověkých her, Jihlava, str. 27
- 7. zdroj: Sveriges historia, [online] získáno 17. listopadu 2022 z URL: https://sverigeshistoria.se/forelever/foremal/schackpjas/?fbclid=IwAR2rJv5oXGqyIdd_HQHceHLt7vD5bp0jnrUjHn0g8SiCfwmEk75gEjx7-U
- 8. zdroj: Hoch, A., (ed.), 2020: Svět středověkých her, Jihlava, str. 93
- 9. zdroj: Dvořáková, R., 2015: Středověké hry a jejich odraz v

Zdroje ilustrací

- 11. zdroj: Mátychová, K., 2011: Dětské hračky ve středověku na Severní Moravě. Bakalářská práce na Katedře dějin umění filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Olomouc, str. 57
- 12. zdroj: Hoch, A., (ed.), 2020: Svět středověkých her, Jihlava, str. 93
- 13. zdroj: Hoch, A., (ed.), 2020: Svět středověkých her, Jihlava, str. 93
- 14. zdroj: Trebic.cz, [online] získáno 17. listopadu 2022 z URL: https://www.trebic.cz/hvezdicovita-hraci-kostka-13-14-stol/g-28050/id_obrazky=77544&typ_sady=1
- 15. zdroj: Hoch, A., (ed.), 2020: Svět středověkých her, Jihlava, str. 12
- 16. zdroj: Hoch, A., (ed.), 2020: Svět středověkých her, Jihlava, str. 13
- 17. zdroj: Hoch, A., (ed.), 2020: Svět středověkých her, Jihlava, str. 21
- 18. zdroj: Josef Čechura – Martin Vyšohlíd 2008: Kostěné předměty určené ke hrám. Z nálezů na náměstí republiky v Praze, Archeologie ve Středních Čechách 12, Praha, str. 724
- 19. zdroj: Dvořáková, R., 2015: Středověké hry a jejich odraz v archeologických pramenech, Plzeň, bakalářská práce, FF Katedra archeologie, Západočeská univerzita v Plzni, str. 45
- 20. zdroj: Hoch, A., (ed.), 2020: Svět středověkých her, Jihlava, str. 13

Zdroj ilustrací

- 21. zdroj: Hoch, A., (ed.), 2020: Svět středověkých her, Jihlava, str. 13
- 22. zdroj: Hazlbauer, Z., 1992: Středověká hra vrhcáby ve světle dobových pramenů. Archaeologia historica 17, str. 424
- 23. zdroj: Dvořáková, r., 2015: Středověké hry a jejich odraz v archeologických pramenech, Plzeň, bakalářská práce, FF Katedra archeologie, Západočeská univerzita v Plzni, str. 41
- 24. zdroj: Hoch, A., (ed.), 2020: Svět středověkých her, Jihlava, str. 26
- 25. zdroj: Hazlbauer, Z., 1992: Středověká hra vrhcáby ve světle dobových pramenů. Archaeologia historica 17, str. 430
- 26. zdroj: Hoch, A., (ed.), 2020: Svět středověkých her, Jihlava, str. 29
- 27. zdroj: Hoch, A., (ed.), 2020: Svět středověkých her, Jihlava, str. 94
- 28. zdroj: Hazlbauer, Z., 1992: Středověká hra vrhcáby ve světle